

KĘSTUTIS NAVAKAS

GERO

GYVENIMO KRONIKOS

+ DEŠIMT TEKSTŲ

TYTO ALBA

KĘSTUTIS NAVAKAS

GERO
GYVENIMO
KRONIKOS

ESĖ

VILNIUS 2017

2-as papildytas leidimas

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Ši leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama ši kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Viršelyje panaudota nuotrauka iš autoriaus asmeninio archyvo.

© Kęstutis Navakas, 2017

© „Tyto alba“, 2017

ISBN 978-609-466-244-7

Šis tas pradžiai

Nuobodžio veidrodžiai. Būtent taip mums kartais atrodo mūsų dienos, ir būtent tokių jų mums nesinori. O juk tokių ir nereikia, tiesą sakant, tokių ir nėra. Kiekviena yra potencialus nuotykis ir jį patirti gali ne tik trys muškietininkai. Ši prielaida ir būtų „Gero gyvenimo kronikų“ teorinis pamatas.

Šios bohemiškos esė rašytos 1994–1996 metais. Tai būtina prisiminti, nes anie nuostabūs laikai, regis, jau negrįžtamai praėjo, sykiu su *komerciniais* kioskeliais. Visgi tekstuose susidursite su anų laikų realijom, išnykusiom kavinėm ir parduotuvėm, kadais vykusiais vakarais ir festivaliais. Rašiau net ne apie tai, kas ten vyko. Apie tai, kas vyko *šalia to, už to, netgi vietoj to*. Todėl šie tekstai nėra kronikos įprasta prasme. „Baltojo vyno puslapiuose“ yra šis tas ir apie abstraktesnius dalykus ir nuotykis čia nebe toks ranka pačiupinėjamas.

Pats šių tekstų žanras vadinosi „Stulpelis“. Tokiu pavadinimu jie buvo spausdinami laikraštyje „Noriu“. Laikraščio rengtas tikrai įdomus „Menų“ atvartas buvo viena mielų to laikotarpio keistenybių. Šioje knygoje rasite tuos „Stulpelius“, kurie sėkmingiausiai daužė nuobodžio veidrodžius, liudydami, kad *geras gyvenimas* yra netoli, šalia mūsų, mumyse. Ir taip toliau.

BALTOJO
VYNO
PUSLAPIAI

Nuobodžio veidrodžiai

Naujametės stichijos: vanduo po kojom, žemė vietoj sniego, oras, kurį kiekvienas atsineša iš lauko it nematomą sušalusią aurą... Tetrūko ugnies. Ne tos, perplėšiančios šventines petardas, o tikros, konceptualios, kurioje, anot senų tikėjimų, galėtų gyventi salamandros. Ir štai priešpaskutinį metų vakarą stovime prie lango „Kauno dienos“ redakcijoje, rankose čirškia šampanas, kitapus Vytauto prospekto dega PC „Buitis“. Penkiolikos metrų liepsna. Žmonės, pasišventę Būčiai (tarkim, jog tokie buvo susirinkę), stebi degančią Buitį. Paprastai įsivaizduojama, jog būna tik atvirkščiai.

Žodis *Būtis* gal pernelyg griezdiškas ir išsifokusavęs, tačiau tai, kas jam priskiriama, irgi dega. Ir dega ne taip akivaizdžiai, be dūmų, telekamerų ir ant kopėčių kepančių gaisrininkų. Visų pirma šitą vidinį gaisrą išduoda nuobodis. Pas mus nuobodžio nesidrovima, net manoma, kad kiekvienas geras autorius (= žmogus) turi būti kiek nuobodus. Nenuobodus tik artistai, oro akrobatai ir kriminalinės kronikos. Nenuobodu turi būti restorane, o bibliotekoje (= parodoje) galima į kumštį grūsti žiovilį po žiovulio. Pažiūrėkime į mąstytojų atvaizdus albumuose: rimti susiraukę diedukai pasaulinio splino pelėsiu ap-

ėjusia pluta. Priešingas polius būtų amerikoniškas *čyzas*, be kurio amerikonas – lyg be nosies. Optimalų variantą įsivaizduočiau kažkurrr... Kur?

Prancūzų eseistikos vieversys M. de Montaigne'is sakėsi praleidžias nuobodžias vietas skaitomose knygoose. Informacijos požiūriu jis gal ką ir prarado, tačiau sutaupė daug svarbesnį dalyką – buvimo džiaugsmą. Priešingas pavyzdys būtų literatūros mokytoja Panelė X, visų jai patikėtų n-tokų sielas glėbiais grūdanti į visagalę Programą, iš kurios dar didesniais glėbiais byra beknygiai ir beraščiai. Prisimenu savo mokyklos laikus, skambutis į pertrauką mums būdavo gražiausia muzika. Būtent ją mums buvo parašęs Chopinas ir Mozartas.

Nuoboduly užaugę žmonės rašo į laikraščius, skelbia referendumus, sėdi miestų tarybose, verčia *Žmogų* prie M. Žilinsko galerijos, o tas *Žmogus* jiems toliau rodo savo... Tsss.

Gal net vaikystėje tie žmonės ne žaisdavo *gumytę* ar *kalimbamba*, o spręsdavo kryžiažodžius, gal net žinodavo, kaip vadinas emociinė būseną iš aštuonių ar dešimties raidžių. Kai kurie jų kuria menus, paskui tie menai kuria žmones, panašius į juos kūrusius, gal todėl Italijoje žmonės linksmesni nei Turkmėnijoje.

Nuobodžio foną galima įsivaizduoti kaip nesiliaujantį spengimą, skrodžiantį sienas ir smegenis. It tebeveiktų televizorius, bet nieko neberodytų („Išjunk televizorių“, – kadais, prieš minimam aparatui liekant *neberodyti*, įspėdavo Kernagis). Išjungi tą televizorių, po to kitus buitinius prietaisus, užsuki dujas, užrakini duris, išpili vandenį iš arbatinuko ir akvariumo, spengimas lieka. Vis kartojasi. Jį mums kažkas prenumeruoja, gaunam numerį po numerio.

Ar mes nuobodūs? Priklauso nuo to, su kuo lyginsi. Ar

Sokratas nuobodesnis už d'Artanjaną, ar atvirkščiai? Visur yra vietų, kur žaisti, visur – kur spengti su pustomais nuobodžio dalgiais. Kas ten iš salės galo šaukia, jog mūsų aplinka yra mūsų veidrodis? Veidrodis – naujas išmislas. Štai kokią istoriją, remdamasis senais raštais, primena J. L. Borgesas.

Kadaise, legendinėje Geltonojo Imperatoriaus epochoje, veidrodžių pasaulis nebuvo atskirtas nuo žmonių pasaulio. Be to, abu pasauliai labai skyrėsi, nesutapo nei jų gyventojai, nei spalvos, nei formos. Abu gyveno taikiai, pro veidrodžius buvo galima įeiti ir išeiti. Vieną naktį veidrodžių tauta užplūdo žemę. Jos jėga buvo didžiulė, tačiau po kruvinų kautynių nugalejo Geltonojo Imperatoriaus kerai. Jis išvijo grobikus, įkalino juos veidrodžiuose ir liepė mėgdžioti visus žmonių judesius. Jis atėmė jų jėgą ir išvaizdą, pavertęs savotiškais žmonių pasaulio vergais. Bet ateis laikas, ir jie vėl nubus iš šito užburto letargo.

Pirmoji nubus Žuvis (Žuvis – tai švytintis ir greitai pranykstantis sutvėrimas, kurį kartais regime veidrody). Veidrodžio gilumoje mes pamatysim siaurą juostelę, kurios spalva nebus panaši į jokią kitą spalvą. Vėliau, viena po kitos, nubus ir likusios formos. Pamažu jos taps nepanašios į mus, liausis mus mėgdžiojusios. Jos išlauš stiklo ir metalo pertvaras, ir šį sykį jų jau nebenugalėsime.

Ši istorija – viena gražiausių ir šurpiausių metaforų. Prisiminkime, ką kalbėjome apie mus nuobodžiai kartojančius žmones. Vieną sykį jie išlauš oro ir šviesos pertvaras ir ateis pakeisti mūsų amalgamų, sidabrą versdami švinu.

Tada atgniaužkim saujas jiems prieš veidus ir kiekvienoje tebus po šachmatų pėstininką.

Net keista, kad jie bijo šachmatų pėstininko.

Visai
kitas
žmogus

Naktinė lempelė mėgsta knygas. Daugybę jų yra perskaičiusi, žvelgdama man per petį. Bet retsykais galima iš jos atimti šį malonumą, pliaukštelti jungikliu ir tamsoje stebėti, kaip už lango virš Molėtų gatvės švyti pilnavidurė raidė O. Netekstualiniai kaimynai vadina ją pilnatimi, jos vedami vaikšto stogų karnizais, o kantorius Bachas kadaise skaitydavo mėnesienoje. Pilnatis buvo jo naktinė lempelė ir mėgo jo partitūras.

Iš ryto, kai pilnatis jau nuskriejo šviesti amerikonomams, žio-vaujančios damos atidaro kavines ir galima eiti tenai, skandinti cukrų puodelio akivare ir jausti, kaip po blakstienom tirpsta paskutiniai sapno likučiai. Viskas tam sapne buvo ne iki galo: pakilai nuo žemės, bet neišskridai, turėjai moterį, bet nepamylėjai, baubai tave gaudė, bet nepagavo. Vieną ilgą sekundę dar sukasi sąmonėj koksai blyksnis iš to sapno, sakinio nuotrupa, tačiau žaibiškai virsta dulsvu mauduliu ir pranyksta. Šmaukšt. Priešais tave vėl stabilių kontūrų stalo briaunos ir kavos kartumo pasaulis – ryto kavinė yra viso likusio pasaulio konsulas, užkarda, muitinė. Kilk ir eik, ir dairykis orientyrų.

Eiti nesinori, noro eiti veltui ieškotum, tarsi kavoje ištirpusio cukraus ar sieloje – sapno, sėdi ir rūkai jau ketvirtą cigaretę, o pilnatis vis tolsta nuo Lietuvos, šiuo metu turėtų būti kažkur virš Karibų. Įsiklausęs galėtum išgirsti Karibų marimbas iš tos pusės, tačiau tuo metu ateina jis, Kitas. Kitas irgi užsisako kavos, sėdasi prie tavo stalelio, rūko *Rothmans* ir akyse dilina sapno palaikus. Viskas jo taip pat, net batai odiniais padais, kadaise gal net esate mylėję tą pačią moterį – mažame mieste visi myli tas pačias moteris, – tačiau jįsai sėdi priešais tave ir tyli. Jis yra Kitas, ne tu, ir visi sutapimai meluoja.

Jo žvilgsnis drumstas, panagėse gedulo juostelės, kvėpavimas trūkčioja – sloga. Jam reikia nosinės, o tu turi tik *e nosinę* savo varde. Jo kišenės kiauros ir iš ten byra paparčio žiedlapiai, užsilikę nuo Joninių nakties. Tu jam nieko nepasakysi – kavos puodelyje nuskendo tavo žodžiai.

Atrodo, daug tų kitų, jų pilna įvairiaveidė minia, jų pavardės visuose registruose, suvestinėse, telefonų knygoje, tačiau Kitas dažniausiai būna vienas. Jis nėra kiti, jis žengė žingsnį tavo pusėn. Minia visada pasisukusi į tave profiliu, o Kitas yra *en face*, jo akys tiria tave, jo žvilgsnyje tu lyg auksinis dublonas tarp pinigų keitėjo dantų. Tu esi tikras, ne falsifikatas, ir jis mato tai.

Mąstai apie Kito gyvenimą, baisu, jog yra svetimų gyvenimų su tau nebūdinga patirtim, su įpročiais, kurių tu niekad nesuprasi. Kito gyvenimas tarsi apriboja tavąjį, tampantį nebebūtiną, nebe vienintelį, pasislenkantį arčiau statistikos ir paralelinių biografijų. Kiekvienas grakštus Kito judesys guldo tavo gyvenimą ant menčių: gal tavoji patirtis per menka, nesubrandinusi tokios elegancijos? Gal Kitas vaisingai išnaudojo tavo pražiūrėtas galimybes?

Kitados skaitydavai knygas, ir popieriniai numirėliai kažką kalbėjo tavo sielai. Kartais būdavo neįauku nuo jų kitoniškumo, tačiau knygą visada galėjai užversti, padovanoti savo priešui arba nugalėti kita knyga. Knyga visad buvo tik fragmentas, priebalsių spragsėjimas, vienas iš daugelio atvejų. O Kitas ateina pas tave būdamas vientisas, susirankiotas ir suveržtas, grakščiajam jo judesys glūdi visas gyvenimo grakštumas. Jam gali atsakyti tiktai kitu gyvenimu – savuoju.

Štai jisai sėdi priešais tave, vedžioja pirštu islandišką runą staliuko dulkėse, o pilnatis švilpdama skrieja kažkur virš Karibų. Mieste jau atsikėlė minia, ji čiaška pro šalį, išsi-pusčiusi, *milas milą eda*, anot liaudies, ir gatvė panaši į pravi-rą drabužių spintą. O jos fone tėra vienintelė tau būtina figūra – Kitas. Jei jis pakiltų ir išeitų, netektum pusės savojo buvimo.

Kitas yra tavo paties galimybė, laiminga arba siaubinga. Jisai švenčia šventes, kurias galėtumei švęsti tu, geria šampaną vos ne nuo tavo lūpų, jisai nudirba darbus, su kuriais esi fatališkai prasilenkęs, ir žodžiai, kuriuos jis tyli savo moteriai, yra ir tavo žodžiai. Štai jis padaro tavo klaidas, netgi tas, apie kurias nieko nežinojai, jis būva neteisingas, jo savimonė luošą, pinigą pa-dirbtas ir širdžių tūzas kyšo iš jo rankovės. Tu negali pasimokyti iš jo klaidų, tik jomis pasidžiaugti. Jis tik tavo galimybė, niekuomet netapsianti tavimi.

Literatūra siūlo dvi versijas: sielų giminystę ir sielų persikūnijimą. Dėl sielų persikūnijimo gali būti taip, kad Platonas vėl sėdi mokyklos suole ir gauna į kailį už tai, kad nesupranta Platono. Taip kadaise rašė F. Hebbelis. Nė viena šių versijų mūsų atveju negalioja. Tavo siela nesisieja su Kito ir viena nėra kitos

tąsa. Viena yra kitos liudininkė. Platonas vėl mokyklos suole, tačiau nesupranta Herakleito.

Šerlokas Holmsas turėdamas atsitiktinę lazda galėjo parašyti jos šeimininko biografiją. Tad ir mums tenka ieškoti duomenų – kiekviena asmenybė manifestuojasi keisdama aplinkinių daiktų tvarką. Mūsų kambariai yra didžiausi mūsų išdavikai. Net jei mūsų nebūtų, kažkas galėtų mus atkurti pagal jų ženklus. Taip pat ir Kitą išduoda jo kambarys, kurį kartais tau tenka aplan-kyti. Bėda tik ta, jog tu visur pirmiausia ieškai savęs (tokį stalą turiu... skaičiau šias knygas... aš irgi mėgstu Furtwänglerį... vaikystėj mes irgi rinkom kaštonus...), o tada, kai gali pastebėti šiek tiek kitokią daiktų šviesą kambary, tavo siela jau būna pailsusi ir jai reikia raudonojo vyno, pokalbių *apie nieką* bei šiek tiek visko po truputį. Ji jau nebepervers šio kambario tarsi adata vabzdžio, ir iš jo išsineši tą, ką ir atsinešei, – save. Kitas liks tos dienos paraštėse, kol vieną rytą vėl prisės prie tavo stalielio, gers perskrudintą kavą ir degins savo atvaizdu tavo akies kamputį.

Štai jis dar sėdi, parėmęs smakrą savo delno linijom, nors jo kava jau išsivaikščiojo gyslom, o leisgyvė cigaretė tuoj tuoj užges. Dabar! Tu atsistoji ir išmankštintu žingsniu žengi tolyn – miesto pastatams užtenka kampų praryti tavo siluetą. Spėji pastebėti stiklinį jo žvilgsnį. Tu jam irgi esi Kitas, paslaptis, aki-brokštas, ir jis nežino, kur tu eini. Jis visą dieną spėlios.

10 PUNKTŲ APIE KNYGĄ

1. Pirmasis jos leidimas išėjo 2005-aisiais, buvo išsyk išpirktas, o ieškančių yra ligi šiol.
2. Šis, antrasis, leidimas nėra pakartojimas. Knyga papildyta 10 tekstų, rašytų toje pačioje „komercinių kioskelių“ epochoje (1994–1996).
3. Pirmasis leidimas pelnė J. Lindės-Dobilo premiją, „Poezijos pavasario“ prizą už geriausią eseistiką, „Mūzų malūno“ prizą ir buvo nominuotas Metų knygos rinkimuose.
4. Valdemaras Kukulas apie knygą rašė: „Intensyvus K. Navako žaidimas kultūriniais, intelektualiniais, socialiniais kontekstais kuria šio autoriaus kultūrinės laikysenos ir pasaulėžiūrinės dominantes: taip, nei Bachas, nei Beethovenas, nei dar kas nors neturėjo to ar ano, bet kaunietis tai turi ir amžiams turės.“
5. O štai ką apie knygą rašė Viktorija Šeina: „Nesvarbu, ar eseistas aprašo tarptautinį literatūrinį renginį, nuobodų savaitgalį ar libreto vertimo „kančias“, – visa tai jo tekste pavirsta elegantiška, žavia ir būtina juokinga miestiška „istorija“.“
6. Knygą sudaro ir esė įprasta prasme, ir daugybė itin bohemiškos memuaristikos, ir humoreskos su tų laikų realijomis.
7. Veik viskas, kas aprašoma, vyko iš tiesų, nors kartais tuo sunku patikėti.
8. Tai vienintelė mano knyga, siūsta į Baltarusijos kalėjimą, nes kaliniai paprašė.
9. Tai vienintelė mano knyga, kurią paskolinus niekas nesiteikdavo grąžinti.
10. Tai knyga, kuri niekaip neleis jums nuobodžiauti, kad ir kiek stengtumėtės.

Kęstutis Navakas

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt